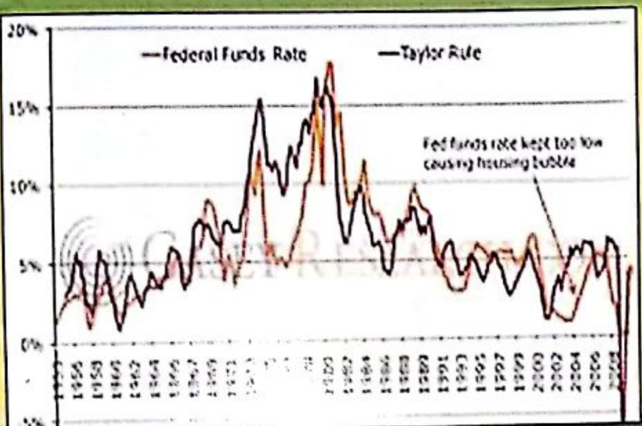

सुक्ष्म अर्थशास्त्र

प्रा. नागनाथ मठपती

Jyotichandra

Scanned by CamScanner

ISBN : 978-93-85162-32-9

• **सूक्ष्म अर्थशास्त्र**

प्रा. नागनाथ मठपती

© सुरक्षीत

• प्रकाशन क्रमांक 2121

• प्रकाशक

ज्योतीचंद्र पब्लिकेशन

एल.आय.सी. कॉलनी, लातूर, ता. जि. लातूर - 413531.

• अक्षर जुळणी

श्री. विकास ढमाले, आनंत कोटीवाले

• मुखपृष्ठ

श्री. विकास ढमाले

• मुद्रक

ज्योतीचंद्र ऑफसेट प्रिंटींग अॅन्ड बायडिंग,

एल.आय.सी. कॉलनी, लातूर.

• प्रथमावृत्ती : 21 मार्च 2015

• मुल्य 550/-

Scanned by CamScanner

अनुक्रमणिका

भाग - १ अर्थशास्त्राची व्याख्या, स्वरुप आणि व्याप्ती

१) अर्थशास्त्राची व्याख्या ०१
२ अर्थशास्त्राचे स्वरुप आणि व्याप्ती ०८
३) सुक्ष्म अर्थशास्त्र आणि स्थुल अर्थशास्त्र १५
४) निगमन पध्दती व आगमन पध्दती २३
५) अर्थशास्त्राची मुलभूत गृहिते २८
६) किंमत यंत्रणा ३२

भाग - २ मागणी व मागणीचा सिध्दांत

१) मागणीचा नियम ३६
२) आऱ्हासी सीमांत उपयोगिता सिध्दांत/ घटत्या सीमांत उपयोगितेचा नियम ४८
३) मागणीची लवचिकता ६०
४) तटस्थता वक्र विश्लेषण ७४
५) उपभोक्त्याचा संतोषाधिक्याचा सिध्दांत ८८
६) लोकसंख्येचे सिध्दांत ९२

भाग - ३ उत्पादनाचे सिध्दांत

१) उत्पादन म्हणजे काय ? १०६
२) बदलत्या प्रमाणाचा नियम ११८
३) सम-उत्पत्ती वक्राची संकल्पना १२३
४) आर्थिक क्षेत्र आणि उत्पादन घटकांचा युक्त संयोग १२८
५) अंतर्गत व बहिर्गत बचती व अबचती १३०
६) उत्पादन व्ययाच्या संकल्पना १३९

भाग - ४ बाजारपेठांचे प्रकार

१) बाजारपेठेच्या व्याख्या १४७
२) बाजारपेठेचे विविध प्रकार १४९
३) उत्पादन पेढीचे संतुलन १५१
४) पूर्ण स्पर्धेत मूल्यनिश्चिती १६५
५) एकाधिकारामध्ये मूल्यनिश्चिती १८४
६) एकाधिकारयुक्त स्पर्धेत मूल्यनिश्चिती १९७
७) अल्पाधिकार व द्वयाधिकार २०६

भाग - ५ वितरणाचे सिध्दांत

१) अ) वितरणाचा सिमांन्त उत्पादनाचा सिध्दांत २११
ब) वितरणाचा आधुनिक सिध्दांत २१७
२) मजूरी व मजूरीचे सिध्दांत २२१
अ) मजूरीचा सिमांन्त उत्पादनाचा सिध्दांत २२३
ब) मजूरीचा आधुनिक सिध्दांत २२७
क) श्रमिक संघटना २३१
३) खंड व खंडाचे सिध्दांत २४०
अ) डेव्हिड रिकार्डोचा खंड सिध्दांत २४२
ब) खंडाचा आधुनिक सिध्दांत २४८
क) आभासी खंड २५१

Scanned by CamScanner

४) व्याज व व्याजाचे सिध्दांत २५३
अ) व्याजाचा रोखता अभिलाषा सिध्दांत/ तरलता अधिमान सिध्दांत २५५
ब) ऋणयोग्य निधी सिध्दांत किंवा व्याजाचा कर्जाऊ रक्कमेचा सिध्दांत २५९
क) व्याजाचा बचत गुंतवणूक सिध्दांत २६३
५) नफा व नफ्याचे सिध्दांत २६६
अ) मिश्र नफा व शुध्द नफा २६७
ब) नफ्याचा जोखीम किंवा जबाबदारीचा सिध्दांत २६९
क) नफ्याचा अनिश्चिततेचा सिध्दांत २७०
ड) नफ्याचा प्रावैगित किंवा गतिमानतेचा सिध्दांत २७३
इ) नफ्याचा नवप्रर्वतन सिध्दांत २७५
भाग - ६ कल्याणकारी अर्थशास्त्र
१) प्रा. पिगु यांची कल्याणकारी अर्थशास्त्राची संकल्पना २७८
२) पॅरेटो यांचा सामाजिक युक्ततम २८२
३) सामाजिक कल्याण फलन २८४
४) क्षतिपुरक तत्व २८६
५) हिक्स-कॅल्डोर मापदंड २८७

भाग - १

अर्थशास्त्राची व्याख्या, स्वरुप व व्याप्ती

(Defination, Nature & Scope of Economics)

१) अर्थशास्त्राची व्याख्या
२) अर्थशास्त्राचे स्वरुप व व्याप्ती
३) सुक्ष्म अर्थशास्त्र आणि स्थुल अर्थशास्त्र
४) निगमन पध्दती व आगमन पध्दती
५) अर्थशास्त्राची मूलभूत गृहिते
६) किंमत यंत्रणा

Scanned by CamScanner

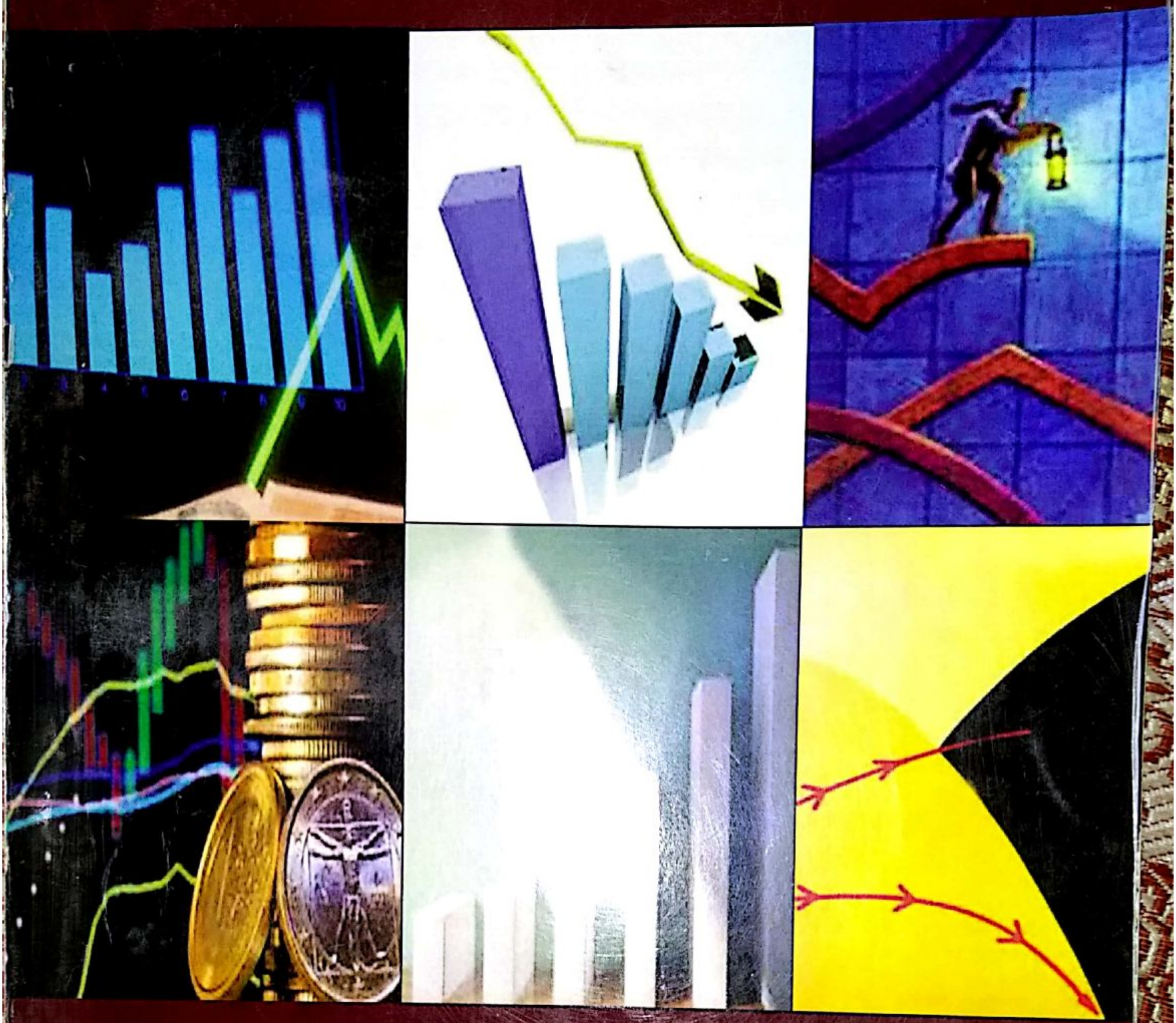

स्थुल अर्थशास्त्र

प्रा. नागनाथ मठपती

Jyotichandra

Scanned by CamScanner

ISBN : 978-981-928882-9-3

• **स्थुल अर्थशास्त्र**
प्रा. नागनाथ मठपती

© सुरक्षीत

• प्रकाशन क्रमांक 951

• प्रकाशक
इंडोव्हिजन पब्लिकेशन
एल.आय.सी. कॉलनी,
लातूर, ता. जि. लातूर - 413531.

• अक्षर जुळणी
श्री. विकास ढमाले, आनंत कोटीवाले

• मुखपृष्ठ
श्री. विकास ढमाले

• मुद्रक
ज्योतीचंद्र ऑफसेट प्रिंटींग ॲन्ड बायडिंग,
एल.आय.सी. कॉलनी, लातूर.

• प्रथमावृत्ती : 15 ऑगस्ट 2015

• मुल्य 550/-

अनुक्रमाणिका

भाग - १ पैसा आणि व्यापारचक्राचे सिध्दांत १-१०२

(Theory of Money and Trade Cycle)

१)	पैशाचे सिध्दांत	१
२)	फिशरचा मुद्रा परिमाण सिध्दांत	७
३)	केम्ब्रिजचा मुद्रा परिमाण सिध्दांत	१९
४)	स्फीती, अपस्फीती व त्यांचे आर्थिक परिणाम	३१
५)	निर्देशांक : रचना, उपयोग व मर्यादा	४७
६)	हॉट्रे यांचा मोद्रिक सिध्दांत	६५
७)	हायेक यांचा अतिगुंतवणूक सिध्दांत	७०
८)	लॉर्ड केन्स यांचे व्यापारचक्राबाबत विचार	७४
९)	त्वरकाची संकल्पना	८०
१०)	सॅम्युअलसन व हिक्स यांचे व्यापारचक्र प्रारुप	८९
११)	व्यापारचक्राचे नियंत्रण	९८

भाग - २ उत्पादन आणि रोजगाराचे सिध्दांत १०३-१७०

(Theory of Outputs & Employment)

१)	से यांचा बाजारविषयक नियम	१०३
२)	एकूण मागणी व एकूण पुरवठा फलन	१०९
३)	उपभोग फलन	११९
४)	गुंतवणुक फलन	१३२
५)	गुणक व त्वरक तत्व	१४७

Scanned by CamScanner

भाग - ३ व्यापारी व केंद्रिय बँका १७१-२२८

(Commercial & Central Banking)

१)	व्यापारी बँका	१७१
२)	प्रत्यय निर्मितीची प्रक्रिया व तिच्या मर्यादा	१७९
३)	स्वातंत्र्योत्तर काळात भारतात व्यापारी बँकाची उत्क्रांती	१८९
४)	राष्ट्रीयकरणानंतर व्यापारी बँकाच्या प्रगतीचे टीकात्मक मूल्यांकन	२०१
५)	केंद्रिय बँकाची कार्ये	२१०
६)	केंद्रिय बँकेची प्रत्ययनियंत्रणाची मात्रात्मक व गुणात्मक साधने	२१६

भाग - ४ राजस्वाचे स्वरुप आणि व्याप्ती २२९-२९२

(Nature & Scope of Public Finance)

१)	राजस्वाचा अर्थ आणि व्याप्ती	२२९
२)	खाजगी वित्त व सार्वजनिक वित्त यातील फरक	२३४
३)	सार्वजनिक व्ययाचा अर्थ, वर्गीकरण व तत्वे	२४२
४)	सार्वजनिक खर्चाची तत्वे व परिणाम	२५०
५)	सार्वजनिक खर्चातील प्रवृत्ती व भारतातील सार्वजनिक खर्च वाढीची कारणे	२५९
६)	सार्वजनिक उत्पन्नाचे स्त्रोत	२६६
७)	कराचा अर्थ व तत्वे	२७०
८)	करांचे वर्गीकरण	२७५
९)	कराचा आघात व कराचा भार	२८७

अर्पण पत्रिका

उच्च शिक्षणाची मंगरुळपीर सारख्या ग्रामिण भागात व्यवस्था नसल्यामूळे त्यावेळी जिल्हयाच्या ठिकाणी शिक्षणासाठी जावे लागत असे. परिस्थितीनुसार सर्वांना उच्च शिक्षण घेणे देखील शक्य नव्हते. त्यातल्या त्यात मुलींच्या शिक्षणाची वाताहत होत असे. म्हणून गोरगरीबांची पोरं घरच्या भाकरीवर इथेच शिकले पाहिजे यासाठी उच्च शिक्षणाची सुविधा उपलब्ध करण्यासाठी १९७१ साली महाविद्यालय सुरु करणारे शिक्षणावर अतिशय प्रेम करणारे, प्रेरणा देणारे व अर्थसहाय्य करणारे दानशूर स्व. अमरसिंग हरीचंद नाईक यांच्या स्मृतीस हे माझे दुसरे पुस्तकरुपी पुष्प अर्पण

स्व. अमरसिंग हरीचंद नाईक

Scanned by CamScanner

नाव :- नागनाथ बाबुराव मठपती

जन्म :- १२ ऑगस्ट १९७६

शिक्षण :- एम.ए., (अर्थशास्त्र) , सेट

पद :- अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
श्री. वसंतराव नाईक कला व
श्री. अनंतराव नाईक वाणिज्य महाविद्यालय,
मंगरुळपीर, जि. वाशिम येथे २००६ पासून कार्यरत

प्रभारी प्राचार्य :- नोव्हेंबर २०१३ पासून कार्यरत

शोधनिबंध :- २५- आंतरराष्ट्रीय
०५ - राष्ट्रीय
०२ - राज्यस्तरीय

ISBN 978-81-928882-9-3

Scanned by CamScanner

भारतीय अर्थव्यवस्था

प्रा. नागनाथ मठपती

Jyotichandra

Scanned by CamScanner

ISBN : 978-93-85162-84-8

- INDIAN ECONOMY
  Nagnath Mathpati

- भारतीय अर्थव्यवस्था
  प्रा. नागनाथ मठपती

- प्रकाशन क्र. 4005

© लेखकाधीन

- प्रकाशक
  ज्योतीचंद्र पब्लिकेशन,
  एल.आय.सी. कॉलनी,
  लातूर, ता. जि. लातूर - 413531. (महाराष्ट्र)

- अक्षर जुळवणी
  श्री. विकास ढमाले

- मुखपृष्ठ
  श्री. विकास ढमाले

- मुद्रक
  ज्योतीचंद्र ऑफसेट प्रिंटींग ॲन्ड बायडिंग,
  एल.आय.सी. कॉलनी, लातूर.
  E-mail: mbkamble2010@gmail.com

- प्रथमावृत्ती : 05 सप्टेंबर, 2015

- मुल्य 350/-

"भारतीय अर्थव्य
अत्यंत आनंद होत आहे. स
विद्यापीठामध्ये बेसिक व ऱ्
अर्थव्यवस्था ही शेतीप्रधान
बहुसंख्य जनता ही ग्रामीण
आहे. तसेच शेतीवर अ
स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर भा
विकास भक्कम करावयाच
भारतामध्ये पंचवार्षिक यो
व शेतीपुरक उद्योगांच्या
लिहताना प्रमुख्याने शेतील
समोर ठेवून मी प्रकरणां
प्रकरणांची मांडणी करण्
संबंधीत पुस्तकाम
भारतातील आर्थिक नियो
२००२), दहावी पंचवार्षिक
२०१२), नवीन आर्थिक सु
व्यापाराची भूमिका, भारत
व विदेशी मदत, बहुराष्ट्री
आलेला आहे.

अशाप्रकारे मी
आहे. संबंधीत पुस्तकाम
करण्यात आलेला आहे.
यांच्या हाती देताना मल

दिनांक : ०५ सप्टेंबर, २०

अनुक्रमणिका

अनु. क्र.	प्रकरणाचे नांव	पृष्ठ क्र.
१	आर्थिक नियोजन	1-18
२	भारतीय नियोजनाची व्यूहरचना	19-29
३	भारतातील आर्थिक नियोजनाची एक समीक्षा	30-38
४	नववी पंचवार्षिक योजना (१९९७-२००२)	39-54
५	दहावी पंचवार्षिक योजना (२००२-०७)	55-70
६	अकरावी पंचवार्षिक योजना (२००७-२०१२)	71-84
७	नवीन आर्थिक सुधारणा	85-102
8	खाजगीकरण व आर्थिक सुधारणा	103-119
9	विदेशी व्यापाराची भूमिका	120-125
10	भारतातील निर्यात-आयात प्रवृत्ती	126-144
11	भारतात विदेशी भांडवल व विदेशी मदत	145-158
12	बहुराष्ट्रीय निगम	159-164
	संदर्भ गंथ सुची	165

प्रकरण

1

आर्थिक नियोजन

(Economic: Planning)

नियोजन आजच्या युगाचा मूलमंत्र झाला आहे. आर्थिक विकासासाठी नियोजन अनिवार्य आहे. आर्थिक विकासाचे स्वप्न साकार करण्यासाठी आर्थिक नियोजन हा एक मार्ग होय. निरनिराळ्या अर्थव्यवस्थेमध्ये अशा प्रकारच्या नियोजनाचे स्वरुप भिन्नभिन्न असू शकते. तेव्हा आर्थिक नियोजन म्हणजे नेमके काय ह्याचा आता विचार करु.

आर्थिक नियोजन म्हणजे काय? :

निरनिराळ्या अर्थशास्त्रांनी आर्थिक नियोजनाच्या वेगवेगळ्या व्याख्या केल्या आहेत. ह्यापैकी काही प्रमुख व्याख्या पुढीलप्रमाणे -

१. प्रो. रॉबिन्सची व्याख्या :

वास्तविक पाहता संपूर्ण आर्थिक जीवनच नियोजनाने व्याप्त आहे. नियोजन करणे म्हणजे विशिष्ट अभिवचनाने, उद्देशाने कार्य करणे आणि निवड करणे होय. निवड हे आर्थिक क्रियांचे सार होय. "Strictly speaking all economic life involues planning. To plan is to act with a promise, a purpose & to choose. Choice is the essence of economic activity." Prof. Robbins.

प्रो. रॉबिन्सची व्याख्या व्यापक आहे. नियोजनामध्ये पूर्वनिर्धारित उद्दीष्टे असावी लागतात. ही उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी योजना आखली जाते आणि त्यानुसार कार्यवाही करावी लागते. नियोजन प्रक्रियेमध्ये निवडीला विशेष महत्व असते. आर्थिक व्यवहारांची जी निवड करावयाची असते त्यामागे महत्तम कल्याणाचे उद्दिष्ट असते.

Scanned by CamScanner

नाव :- नागनाथ बाबुराव मठपती

जन्म :- १२ ऑगस्ट १९७६

शिक्षण :- एम.ए., (अर्थशास्त्र) , सेट

पद :- अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख,
श्री. वसंतराव नाईक कला व
श्री. अमरसिंग नाईक वाणिज्य महाविद्यालय,
मंगरुळपीर, जि. वाशिम येथे २००६ पासून कार्यरत

प्रभारी प्राचार्य :- नोव्हेंबर २०१३ पासून कार्यरत

शोधनिबंध :- २५- आंतरराष्ट्रीय
०५ - राष्ट्रीय
०२ - राज्यस्तरीय

ज्योतीचंद्र पब्लिकेशन प्रा.लि. लातूर

ISBN 978-93-85162-84-8

Scanned by CamScanner